Cengiz Dağcı

YOLDAŞLAR

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 249
EDEBÎ ESERLER: 128

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-394-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1992, Ötüken
6. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul- 2022

CENGİZ DAĞCI; 9 Mart 1919 tarihinde Kırım'ın Yalta şehrinin Gurzuf köyünde doğar. Çocukluğu kıtlık, yoksulluk, Rus emperyalizminin zulmü ve büyük baskılar altında geçer. İlkokulu köyünde, ortaokulu Akmescit'te bitirir. Kırım Pedagoji Enstitüsü ikinci sınıfında iken İkinci Dünya Savaşı çıkar. 1941'de Ukrayna cephesinde Almanlara esir düşer. Almanların yenilmesi üzerine esir kampından kurtularak müttefik devletler safına sığınır. 1946'da Londra'ya yerleşir. İngiltere'deki hayatı da hiç kolay olmaz; bir taraftan yazarken en vasıfsız ve ağır işlerde çalışmak zorunda kalır.

"Türkçe bana anamın konuştuğu dil" diyerek yazı dili olarak Türkçeyi kabul eder. Türkiye Türkçesindeki ilk kitabı 1956 yılında Varlık Yayınları tarafından yayınlanan Korkunç Yıllar'dır. Yaşar Nabi ile mektuplaşarak tanışan Dağcı, eserlerini de posta yolu ile gönderir. Soğuk savaş şartlarının siyasi etkilerinin hissedilmesi, Sovyetler Birliği'nin sol entelijansiya ile kurduğu ilişkiler ve fikir hayatımızdaki çatlamalar yazarı yalnızlaştırmak üzereyken, Ötüken Yayınevi ile tanışır. Ötüken Yayınevi vasıtasıyla yirmiden fazla kitabı Türk okuyucusuyla buluşturur.

Dağcı Türk edebiyatının büyük yazarları arasındadır. Romanlarında Kırım Türklerinin yaşadığı acıları hüzünlü ama berrak bir üslupla aksettirir. Kitapları yıllarca elden ele dolaşır. Kırımla olan ilgisini hiçbir zaman koparmaz ve Kırım Türklerinin vatanlarına dönüşlerini anlatmayı ihmal etmez. Hatıralarında "Ben yalnızca Kırım'ın yazarı değilim ama Kırım'ın faciasını bütün gerçeği ve içtenliğiyle yalnız ben yazabilirdim" der. Hayatının son yıllarında içerisinde bulunduğu muhitteki karakterleri ele alan hikâyeler de yazar.

En büyük destekçisi savaş sırasında Polonya'da tanıştığı ve 1998 yılında kaybettiği kıymetli eşi Regina Hanım olur. Aralarında Yazarlar Birliği'nin ve İlesam'ın yılın yazarı, Türk Ocakları'nın üstün hizmet ödülü de olmak üzere sayısız ödül alır. En son 21.03.2011 tarihinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü tarafından düzenlenen "Türk Dünyasında Zirve Şahsiyetler: Cengiz Dağcı" sempozyumuyla yazarlık macerası ele alınan Cengiz Dağcı, 22 Eylül 2011 tarihinde Londra'nın Soutfields bölgesindeki evinde saat 12:30 sıralarında vefat etti. Dağcı'nın vefatı üzerine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Ukrayna Devleti nezdinde yaptığı görüşmelerle 70 yıldır ayrı kaldığı Kı-

rım topraklarına gömülmesi için izin alındı. Dağcı'nın cenazesi 1 Ekim 2011 Pazar günü, Akmescid'e 100 kilometre uzaklıktaki Yalta bölgesine bağlı Kızıltaş köyünde defnedildi.

Cengiz Dağcı'nın Eserleri;

Romanları; Onlar Da İnsandı, Korkunç Yıllar, Yurdunu Kaybeden Adam, İhtiyar Savaşçı, Benim Gibi Biri, Üşüyen Sokak, Ölüm ve Korku Günleri, Biz Beraber Geçtik Bu Yolu, Dönüş, Yoldaşlar, O Topraklar Bizimdi, Bademi Dalına Asılı Bebekler, Anneme Mektuplar, Regina

Tarihi Romanı; Genç Temuçin

Hikâyeleri; Bay Markus'un Köpeği, Bay John Marple'in Son Yolculuğu, Oy, Markus, Oy!, Rüyalarda: Ana ve Küçük Alimcan

Denemeleri; Ben ve İçimdeki Ben (Yansılar'dan Kalanlar), Yansılar 1, Yansılar 2, Yansılar 3, Yansılar 4

Hatıratı; Hatıralarda Cengiz Dağcı

Birinci Bölüm

-I-

Yürüyorlardı. Güneş yakıcıydı. Yüzleri yanıktı. Soluklarına yolun tozu toprağı karışmıştı. Yürüyorlardı yorgun argın tankların tırtırlarıyla çiğnenmiş yolda. Yol uzundu, yürüdükçe daha da uzuyordu; ah ne kadar uzuyordu, birbirlerinden uzak telgraf direkleri sessizce onlara bakıyorlardı ve onlar yolun nereye dek uzayacağını bilmedikleri gibi, direkler de bilmiyorlardı. Kaç gün geçmişti soluklarının soğan ve rakı koktuğu günden bu yana? Unutmuşlardı. Unutmuşlardı bir akşam başı vücutlarını serin toprağa uzatıp uyuduklarını.

Yüzü solgun, bir tutam tozlu perçemi alnına yapışık, genç teğmen durdu. İçinden bir bulantı geçti. Başı dönüyordu. Zoraki bir gülümsemeyle güldü. Sonra yüzü sertleşti. Elini göğsü üstüne kaldırdı, avucunun içine tükürdü, avucunun içindeki balçık gibi yoğun ve kara tükürüğüne baktı bir süre ve elini arkada pantolonuna silerek, askerlerden yana döndü, olanca gücüyle bağırdı:

"Marş, maaaaarş!"

Yürüyorlardı. Dün ve dünden önceki günlerde, yürüdükleri gibi; sessizce, başları göğüslerine düşük, dudakları kuru ve çatlak, solukları yolun tozu toprağına karışık yürüyorlardı umutsuz yolda. Uzadıkça daha da umutsuz oluyordu yol, çünkü sonu görünmüyordu yolun. İlerde bir

yerde vardı belki sonu bu yolun, ama onlar bakmıyorlardı ileriye; bakamazlardı da, çünkü güneş yakıcıydı ve tam karşıdan döküyordu yakıcı ışınlarını yola, arkadakilerse, ileriye bakmak şöyle durdun, öndekilerin ayakları altından kopup üzerlerine yükselen toz ve toprak dumanları içinde yoldaşlarını da göremiyorlardı.

Genç teğmen arada bir başını çevirip arkadan gelenlere bakıyordu; bakarken de hep o zoraki gülümsemeyle gülüyordu; hep o acı sızıyla kenetleniyordu çenesi; ama gene de yürüyordu ve yürüyecekti elbet, ölmemek için. Evet, ölmemek için, yaşamak için yürüyecekti. Niçin yaşamak istediğini kim bilebilirdi? Yaşamak işte. Bu sonsuz ve umutsuz yolda yürürken bile, son soluğuna dek yaşamak!

2

İki hafta öncesi çıkmışlardı savaştan. Yaralılar da vardı aralarında. Ama onları yolun kenarında bırakmışlardı. Ölmeleri için bırakmışlardı belki onları yamaçlara; ya da ağrılar içinde kıvranan vücutlarını toprağa uzatıp canlarının kurtuluşunu beklemeleri için bırakmışlardı. Her nedense bırakmışlardı işte. Ama yol uzadıkça unutuyordu onları da.

Bir ovadan geçiyordu yol. Ova sessizdi. Ölü gibiydi. İlerledikleri yolun solunda ve sağında ekin tarlaları vardı. Ama yel esmiyordu. Ekinler azıcık güneşten yana yatmışlardı; kuruyorlardı. Yolun hayli uzağında birbirlerinden uzak saman damlı köy evleri de göze çarpıyordu arada; ama insansızdı evler, hayattan kopuktu, kıyıdaki kumsala çekilip bırakılmış delik deşik kayıklar gibiydi.

Yürüyorlardı ikişer, üçer. Bazen tek tek. Tüfeklerini de omuzlarında taşıyorlardı –askerdiler, taşıyacaklardı elbet. Ama insandılar da; umutsuz yollarda yürürlerken terk

edilmiş evlerde, ekini biçilmemiş tarlalarda gizli kalmış yaşam sevgisi de onlarla –onların içinde ve onların yanı başlarında- adımlıyordu. Düşenler oluyordu arada, ağlayanlar oluyordu; ama yaşam sevgisi bırakmıyordu onları ve teğmen arkadan gelenlerin kendisine baktıklarının farkına vardığı anlarda adımlarını daha bir düz atmaya, yere daha bir sağlam basmaya çalışıyordu.

3

Akşama dek yürüdüler.

Güneş ufka inmek üzereydi. Karşıki ormandan serin bir yel esiyordu. Teğmen duralayıp ormana baktı. Yolun sol tarafındaki tarlanın ekinleri canlanıp titreştiler. Askerler yavaşladılar. Askerlerin ayakları dibinden yükselen yolun tozu dumanı yamaca çöktü. Yoldan bir koku yükselip burunlarına vurdu, taze ve serin.

Teğmen durdu. Ormanın gerisinden göğe yükselen üç avcı uçağı, vahşi cayırtılar koparark güneybatı yönüne uçtular. Askerler üç uçağa bakıyorlardı. Uçaklar gözden kaybolunca konuşma başladı:

"Mola verecek."

"Dinleneceğiz…"

"Sanmam."

"Neden?"

"Düşmanın kuvvetleri çok uzakta değil."

"Konstantinovka'daydı düşman."

"Evet."

"Ama iki hafta önceydi…"

"Onların da taban teptiklerini mi sandın?"

"Piyadesi de zırhlılarla hareket ediyormuş."

"Bak hele, bizim fabrikalarımız onlarınkinden üstün diyorlardı."

"Yaa, diyorlardı ki…"

"Annen de babana evlenmeden önce bakire bir kızım demiştir belki; ama…"

"Kapat çeneni!"

"Ormanın kıyısındaki şu subaya bak, bizim teğmene doğru geliyor."

"Mola verecekler."

Sustular. Aralar az daha sıklaştı. Yorgun ama umut dolu gözlerle teğmene baktılar.

Teğmen, yüzü solgun, dudakları kısılı, askerlerden yana döndü. Ormanın kıyısından gelen subay, teğmene doğru adımlarken, hayli uzaktan seslendi.

"Kaç kişisiniz?"

"Yüzotuzsekiz!" dedi teğmen.

"Kaçıncı taburdan?"

"Çoğu üçüncü piyade taburundan."

"Hepsi bu kadar mı?"

"Bu kadar."

Subay, teğmene yaklaşır yaklaşmaz elini uzattı.

"Tanışalım önce. Üstteğmen Ç."

"Teğmen T."

"Azerbaycanlı mısın?"

"Hayır, Kırım'lı."

Üstteğmen az uzakta yolda duran askerlere baktı, soğuk bir gülümsemeyle güldü.

"İyice yolmuşlar sizi," dedi, hâlâ gülümseyerek.

"Ihı," dedi teğmen, dudaklarını açmaksızın.

"Nerde?"

"Önce Savran'la Pervomaysk arasında, sonra da Konstantinovka dolaylarında."

"Şimdi nereye?"

"İkinci tümene mensup kısımlara rastlayana kadar yürüyeceğiz."

"Biz ikinci tümendeniz."

"Size katılacağız öyleyse."

"Hayır, bize katılmayacaksınız. Tabur, mekanize taburu. İkinci tümenin piyade birliklerinin Borislav'da birikeceklerini duyduk. Oraya gidin."

"İyi, gideriz. Çocukların karınlarını doyurun önce."

"Doyurabiliriz. Ancak, karınlarınızı doyurunca, hemen hareket edin. Almanların tank kısımları Poltava'yı ele geçirmişler. Demiryolu hattı boyunca ilerliyorlar. Buradan iki saatlik bir uzaklık. Dinyepr'in kıyılarında istirahat edersiniz. Allah kısmet ederse."

"Teşekkür."

Teğmen T. küçük, ışıltılı gözlerini Üstteğmen Ç.'nin yüzüne dikti.

"Allah kısmet ederse..."

Gülüştüler. Teğmen T. ilave etti:

"Sıkça duymaya başladık bunu. İnsanlar, nedense, dindar oluyorlar bugünlerde."

"Neden olmasınlar?" dedi Üstteğmen Ç.

Teğmen ses etmedi.

"Denizde boğulan yılana sarılırmış. Bir sigara yakar mısın?"

"Teşekkür."

"Yani evet mi, hayır mı?"

"Hayır, yemekten sonra."

Teğmen askerlerden yana döndü. Yanlarında durunca silahlarını bırakmayacaklarını, yemeklerini yarım saat içinde yiyip tekrar yola koyulacaklarını açıkladı ve üstteğmenle yan yana ormana doğru yürüdüler.

4

Yol ile ormanın arasındaki yamaca oturdular. Tarlada çalışan köylüler gibi, büyük bir iştahla yiyorlardı yemek-

lerini. Konuşmuyorlardı. Yalnız sahanlarının dibinden sıyrıntıları aşırıp parmaklarını yalarlarken, kaşları altından birbirlerine bakıp gülümsüyorlardı.

Ortalık iyice karanlıklaşmıştı ve tarlanın yüzünden esen yel gitgide serin ve rutubetli oluyordu.

Teğmen, askerlerin on adım kadar uzağındaki eski bir kütüğe oturmuştu; elleri dizlerinde, başı göğsüne eğik, tozlu çizmelerinin uçlarına bakıyordu ve bakarken derin derin bir şeyler düşünüyordu. Öylesine derin ki, Üstteğmen Ç.'nin kendisine yaklaşıp yanı başında durmasından haberi olmamıştı.

"Bağışla, rahatsız ediyorum," dedi Üstteğmen.

Teğmen T. başını kaldırdı.

"Yok, rahatsız etmiyorsun." dedi.

"Dalmıştın."

"Evet."

"Neyi düşünüyordun?"

"Çok şeyi."

"Kırım'ı herhalde."

"Arada bir Kırım'ı da."

"Evli misin?"

"Hayır."

"Yazık."

"Neden?"

"Evli bir adam daha kolay düşünebiliyor."

"Öyle mi?"

"Evet, öyle. Hayat, insanlar ya da savaş beni iyice sıkıştırıp canımı kınamaya başladılar mı, hemen yardıma koşuyor bana."

"Kim?"

"Karım."

Sustu Üstteğmen. Genç teğmene bakarken, hoş ve tok bir anlamla aydınlandı yüzü.

"Ah, evet evet! Öyle bir anda kenara çekilip oturuyorum ve gözlerimi yumup kucağıma alıyorum onu."

Genç teğmenin yüzü soğuk ve ifadesizdi. Ancak üstteğmenin son sözleri üzerine yüzü yumuşar gibi oldu, dudaklarının köşelerinde belli belirsiz bir gülümseme takıldı, başını kaldırmaksızın, yavaş bir sesle:

"İnanıyorum," dedi.

"Neredeyse iki yıl oldu evleneli. İyi hatırlıyorum; evlendiğimiz günün akşamı evin yanındaki bahçede guguk kuşu sekiz kere ötmüştü. Sevinmiştim, karım sekiz çocuk doğuracak diye. Karım genç ve dinç. Guguk kuşunu da yanıltabilirdi."

Sustu üstteğmen. Az sustuktan sonra, yavaş bir sesle:

"Olmadı," dedi.

Sonra geçip kütüğe, teğmenin yanı başına oturdu, konuşmasını sürdürdü: "Düşünme derin. Düşünmenin faydası yok! İlk fırsatta, eline geçen ilk fırsatta evleniver. Hemen anlayacaksın, hayat başka oluyor. Mutluluk nedir, bilir misin? Sevgi! Seven bir insan mutludur. Evlen. İlk fırsatta. Hiç düşünmeden!"

"Savaş bitsin hele," dedi genç teğmen.

"Bekleme! Bu geri çekilme işi hayli sürecek, dostum, hayli sürecek! Don'un ötesine geçince rastladığın ilk Kozak kızını sıkıştırıver ahırın duvarına. Ama öyle iyice sıkıştır. İyice sıkıştırmasını bilirsen, tozlu perçeminden tutup, kendisi yatak odasına götürür seni, kuş tüylü yorganının altına kendisi alır seni."

"Belki," dedi teğmen, gülümseyerek.

"Belki değil, yüzde yüz!"

Ayağa kalktı üstteğmen, elini kaldırdı, elini Teğmen T.'nin dizine vurdu:

"Dene bir. Haklı mıyım, haksız mıyım, anlayacaksın!"

Sesi sağlamdı, bir erkeğin sesiydi; fakat oldukça hoş ve tatlıydı da. Uzaklaşırken başını çevirip genç teğmene baktı:

"Unutma ama. Dene!" dedi Üstteğmen Ç.

Elleri hâlâ dizlerinde, başı hâlâ göğsüne eğik, kendisinden uzaklaşan subaya bakıyordu kaşları altından Teğmen T. Sonra doğruldu. Doğrulurken, savaş insanları değiştiriyor, kişioğlunun insani tarafları üste çıkıyor galiba, diye düşündü. Sonra hafızasını yokladı; ilk defa gördüğü bu subaydan önce kendisiyle böyle dostça konuşan birini hatırlayamadı. "Adam haklı galiba, ateş içinde bile insan gene insan. Dinyepr'i geçince rastladığın ilk Kozak kızını…"

Ayağa kalktı, ağır adımlarla ve düşünceli bir tavırla yolun kenarında duran askerlere doğru yürüdü Teğmen T.

5

Askerler tabur olmuş, teğmeni bekliyorlardı. Uçakların uğultusu kesilmişti çoktan. Etrafa derin bir sessizlik çökmüştü. Bir yerlerden atılan topların ağır ve muhteşem gümbürtüleri boğuluyordu ormanın derinliğinde, sessizliği bozmaksızın. Ormanın gerisinden göğe yükselen parçalı bulutlar güneydoğuya akıyorlardı. Hava gitgide kararıyordu; rüzgâr gitgide soğuk ve rutubetli oluyordu; askerler üşüyorlardı.

Askerlere doğru giderken, başını kaldırdı teğmen, bulutlara baktı. Bulutlar yağmurlu… Hızla akıyorlar. Dinyepr dolaylarında yağacak galiba yağmur, diye düşündü. Ormanın kıyısından ayrılmak istemiyordu bir türlü. Az uzağındaki askerler arasında Üstteğmen Ç.'yi kolladı. Üstteğmen Ç. yoktu görünürlerde. Yol boştu. Ve uzundu. Upuzun uzuyordu gözlerinin önünde. Ama öncesi gibi umutsuz değildi yol. Karnını doyurduktan sonra, özellikle

Üstteğmen Ç.'yle konuştuktan sonra, güçlü hissediyordu kendisini; ayaklarına, omuz başlarına yeni bir güç gelmişti adeta. Yürüyebilirdi. Sabah saatlerine dek yürüyebilirdi teğmen.

Düşünceli, az da mağrurca askerlere yaklaştı.

6

Kuzeybatıdan gelen iki kamyon, büyük bir hızla askerlerin yanından geçtiler. Kamyonları, tepelerine dek cephane yüklü başka kamyonlar takip ettiler. Yolda yaya yürüyen başka askerler belirdi. Gruplar halinde yürüyorlardı. Az sonra asker kümeleri arasından arabalar çıktı meydana. Bazı arabalara, iki at yerine tek at koşuluydu. Dolu çuvallar, bavullar, kerevetler, aynalı dolaplar üstüne şişman kadınlar oturuyorlardı. Arabalar gürültüyle geçiyorlardı yamaçta duran askerlerin yanından.

Teğmenin askerleri arasından biri arabalara bakarak seslendi:

"Kolhoz'u soydular!"

"Soysunlar! Öylesine de Alman'a kalıyor."

"Ya arabadaki kadınlar?"

"Arkada kalırsalar Almanların onları kullanmayacaklarını mı sandın? Becermeyeceklerini mi sandın?"

Sağlam bir gülüşle güldüler.

Yağmurlu bulutlar ormanın üzerine birikiyorlardı. Rüzgârın gücü artıyordu gittikçe. Bulutların içinden bombardıman uçaklarının muhteşem uğultuları geliyordu kulaklarına. Üç-beş kamyon daha geçti yoldan. Genç teğmen, sırtı askerlerden yana dönük, uzunca bir süre kamyonların arkasından baktı; sonra öne geçerek, elini kaldırdı.

"Maaaaaaaaarş!"

Yürüdüler gene. Dün ve dünden önceki günlerde yürüdükleri gibi. Başları göğüslerine eğik. Sessizce.

7

Arkadan gelenlerin ayak seslerini dinliyordu teğmen. Düşünmüyordu. Arkadan gelenlerin ayak sesleri miydi düşünmesine engel olan? Belki. Belki de başka bir şeydi. Tabancası belindeki kemerinden kayıp karnı üzerine gelmişti. Çaprazlamasına kayışlar omuzlarına batıyordu. Tabancası ağırdı. Çok ağırdı tabancası. Yürüdükçe daha da ağır oluyordu lanetli tabanca. Karnının üstünden arkaya, göremeyeceği bir yere, ağırlığını hafifleteceği bir yere itiyordu. Ama tabanca, inatçasına, kayıp, karnı üzerine geliyordu hep. Tabancaydı belki düşünmesine engel olan. Belki kayışlardı. Her neyse, rahat değildi, özgür değildi teğmen ve yol uzadıkça tabancasını bir yana fırlatası; omuzlarına batan kayışları sıyırıp bir yana fırlatası; sonra kasketini de, yemek sahanını da, matarasını da bir yana atası; tırnaklarını göğsüne batırıp gömleğini de yırtası; tel tel, iplik iplik edip bir yana atası geliyordu, ve uzun yolda, umutsuz yolda koşarak, uzakta, masmavi bir denizin kıyısındaki kumsala çırılçıplak yatarak, yalnızca o ve deniz, yalnızca o ve denizin sonsuz gürültüsü…

Başını kaldırdı teğmen. Hava iyice kararmıştı. Ormanın içinde rüzgâr uğulduyordu, yabanıl bir uğultuyla. Rüzgâr soğuktu. Sol taraftaki tarlanın yüzünden esiyordu rüzgâr… Rüzgârda yapışkan bir ıslaklık vardı. Kar yağacağa benziyordu. Uğultunun içinden gelip uzak top seslerini, rüzgârı, arkadan gelenlerin ayak seslerini dinliyordu teğmen. Dinlemek daha iyiydi. Hele uzaklarda, öncesi hiç yürümediği yollarda ve karanlığın içinde yürürken, yabancı bir toprağın iniltisini, gürültüsünü, uğultusunu dinlemek;

yabancı insanların ayak seslerini, ağlayışlarını, gülüşlerini dinlemek düşünmekten daha iyiydi. Yorgun değildi teğmen. Kıyısında oturup yemeklerini yedikleri ormandan ayrılalı ne kadar olmuştu ki, yorgun olsundu?

'Yürü, oğlum, yürü! Kaldır adımlarını! Yere sağlamca bas!... İşte öyle! Yere askerce bas!...köylü parçası değil misin be! Ormandan sana ne? Yürü, haydi, yürü!'

Rüzgâr soldaki tarlanın yüzünden eserken, vahşi uğultular çıkararak, ansızın karşıdan saldırıyordu. Teğmenin soluğu kesiliyordu rüzgârda. Ormanın derinliğinden garip bir inilti geliyordu kulağına. Orman, acı acı ulurken, için için ağlıyordu da sanki.

'Korkuyor musun? Neden? Uzakta, senin yurdunda orman yok mu? Rüzgâr esmiyor mu senin yurdunda? Yağmur yağmıyor mu; kar, tipi, fırtına olmuyor mu orda? Ama başka mı?... Nesi başka! Ateşten, kandan, demirden korkmuyorsun da ormanın uğultusundan mı korkuyorsun? Yürü, kepaze! Kaldır ayaklarını, yere sağlam bas! Askerce!...'

Derken yol birdenbire aydınlandı, hemen karardı ve ormanın üstünde müthiş bir gümbürtü koptu, ve askerler de teğmen de tırpan yemiş ekinler gibi yere serildiler. Gümbürtü yuvarlana yuvarlana ormandan uzaklaşıp, soldaki tarlaların yüzüne çöküyordu. Orman, askerler, teğmen soluklarını tutmuş, uzaklarda ölen gümbürtüyü dinliyorlardı.

Ayağa kalktığı zaman tir tir titriyordu teğmenin dizleri. Yürümesini sürdürmesi mi gerekiyor, yoksa az arkada yolda yüzükoyun yatan askerlerin arasına girmesi mi gerekiyordu? Bilmiyordu teğmen.

Askerlerden yana döndüğü zaman kulağına kısık, biraz da ürkek sesler geldi:

"Bir şey yok!..."

"Uçak falan yok!"

"Bomba değildi ya hu!"

"Gök gümbürtüsü…"

"Kalkın haydi!"

Rüzgâr dinmişti. Tılsımlı bir sessizlik çökmüştü etrafa ve sessizlik içinde orman teğmeni, teğmen de ormanı dinliyordu. Ormandan çıkan çürük ve rutubetli yaprak kokuları, ayakları dibinden yükselen toz ve toprak kokusuna karışarak, teğmenin burnuna vurdu. Gömleğinin yakasını ensesine kaldırdı teğmen.

Yağmur yağıyordu. Sık. Bardaktan boşalır gibi. Öylesine sık ki, bir an ormana girip yağmurdan sığınmayı düşündü. Ama giremedi. Orman, hâlâ garip bir iniltiyle için için ağlar gibiydi. Teğmen korkuyordu. Ormana bakarken yumruğunu sıktı.

'Korkak,' dedi içinden; 'seni ödlek ördek!' dedi içinden, ve yumruğu hâlâ sıkılı askerden yana döndü.

"Marş, Maaaaaaarş!"

Yürüdüler gene.

8

Orman, yol, sol taraftaki ekin tarlası donmuşlardı sanki. Sessizlik içinde yağmurun monoton şırıltısını duyuyordu yalnızca. Teğmen dalgındı. Başı göğsüne düşüktü. Yağmurdan da, arkadan gelenlerden de, savaştan da habersizdi sanki. Üstünde yürüdüğü yolun so9nuna ulaşsa bile, daha ötelerde kendisini nelerin beklediğini bilmiyordu teğmen. Düşünmüyordu. Düşünmek istemiyordu. Sadece yürüyordu. Soğuk ve donuk, kolları yanlarına sarkık; mezardan çıkmış da gene mezara giden bir ölü gibiydi.

Derken arkadan biri seslendi:

"Teğmenim!"

Teğmen durdu.